

דלאו הא קרקע שבק אבוהון.

אם כן, אף במעות לא יטול פי שנים, דמעות נמי, לאו הני מעות שבק אבוהון. שהרי "מלוה להוצאה ניתנה"?

ועוד, הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, יתומים שנבו קרקע בחובת אביהן, בעל חוב חוזר וגובה מהן.

ואילו גבו מעות, אינו חוזר וגובה מהם, ד"מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי".

ומבואר, שקרקע נחשבת כמוחזקת למלוה יותר ממעות, ואם כן קשה, מדוע אם גבו קרקע חשיב כראוי יותר מעות?

אמר ליה רבה לאביי: לא לדידי קשיא, ולא לרב נחמן קשיא.

כיון שגם רב נחמן, וגם אנכי, טעמא דבני מערבא קאמרינן, [כלומר באנו לבאר דברי ה"שלחו מתם", דלעיל, שאמרו דבכור נוטל פי שנים במלוה ולא בריבית]. ולן לא סבירא לן כוותיהו.

אלא סבירא לן כדברי רבי יהודה אמר שמואל, שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות, כיון שאינו נחשב כמוחזק בקרקע עד שתבא הקרקע לידו.

מבאר הגמרא: מאי "סבתא" דאמרינן לעיל?

דההוא דאמר להו נכסי לסבתא, ובתרה קכה-ב לירתאי⁽³⁷⁾. [אך אחר שתמות הסבתא, לא ירשוה בניה, אלא תחזור הנחלה ליורשי].

ואותו אדם, הויא ליה ברתא, דהוה נסיבא. שכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא. [היתה לו בת נשואה, שמתה בחיי בעלה, ובחיי הסבתא].

בת דשכיבא סבתא, אתא הבעל, קא תבע. [תבע לרשת את הסבתא, מכח אשתו, שהיתה ראויה לרשתה].

אמר רב הונא: אכן יש לבעל לרשת את הסבתא, כיון שכשאמר "ובתרה לירתי", כונתו לומר ואפילו לירתי ירתי.

ורב ענן אמר: לא ירש הבעל. כיון שלשון "ובתרה לירתי", משמע ליורשי ממש, ולא לירתי ירתי.

שלחו מתם: [שלחו בענין זה מארץ ישראל]: הלכתא כוותיה דרב ענן, ולא מטעמיה.

דהיינו: הלכתא כוותיה דרב ענן, בדין שפסק, דבעל לא ירית.

ולאו מטעמיה, דאילו רב ענן סבר אע"ג דהוה ליה ברא לברתיה [אף אם היה בן לביתו] לא ירית, כיון ד"לירתי ולא לירתי ירתאי".

ולא היא! דאילו הוה ליה ברא לברתיה ודאי

הסבתא יכולה למכור. ולכן שפיר הקשה על דברי רבה, דמוכח מכאן, שבכל מקרה שאפשר להפקיע את השיעבוד על ידי מכירה חשיב כראוי.

ועיין עוד בר"י מיגאש, ובעליותדרבינו יונה, ובעל המאור.

37. כך גירסת הרשב"ם. אך גירסת הגאונים,

ירית,

ובעל היינו טעמא דלא ירית, משום דהוה ליה ראוי, ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק.

ומקשה הגמרא: מכלל דרב הונא סבר, בעל נוטל בראוי כבמוחזק? והרי לית מאן דפליג שאין הבעל יורש את אשתו בראוי, ומדע הכא סבר רב הונא שירש הבעל את אשתו?

אמר רב אלעזר: דבר זה נפתח בגדולים [נידון זה התחיל בגדולים, היינו בדברי רב הונא] ונסתיים בקטנים [בדברי רב אלעזר, שהיה קטן כלפי רב הונא].

וכך יש ליישב את סברת רב הונא: דסבירא ליה, כל האומר "אחריך", כאומר מעכשיו דמי.

ולכן, כשאמר "נכסי לסבתא, ואחריה ליורשי", כאילו אמר, הרי גוף הקרקע קנוי מעכשיו ליורשי, אלא שהסבתא תאכל פירות מהקרקע כל ימי חייה.

נמצא, שגוף הקרקע היה קנוי לביתו עוד קודם מותה. ולכן הבעל יורשה, ולא הוי ראוי.

אמר רבה: מסתברא טעמא דבני מערבא,

דלא סבירא להו "כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי", דהא אי קדים סבתא וזבנא, [אם קדמה הסבתא ומכרה את הנכסים קודם מותה] זבינה זביני [מכירתה קיימת], ומוכח שעדיין אין לכת כלום בנכסים עד שתמות הסבתא. ולכן הוי ראוי.

אמר רב פפא: הלכתא, אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק⁽³⁸⁾.

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שנכו קרקע בין שנכו מעות.

ומלוה שעמו [כלומר, מלוה שהיה הבכור קכו-א חייב לאביהם], פלגי [חולקים את חלק הבכורה ביניהם]⁽³⁹⁾.

התבאר לעיל, שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו היתומים בנכסים אחר מיתת אביהם.

בסוגיא שלפנינו יתבאר, מה הדין אם תבע הבכור לחלוק מיד, כדי שיוכל הוא להשביח את חלקו, והיתומים לא חלקו, והשביחו את הנכסים, האם יטול פי שנים בשבח:

אמר רב הונא אמר רב אסי: בכור שמיחה ביתומים ותבע לחלוק את הירושה,

39. ומבאר הרשב"ם, כיון דמספקא לן האם מלוה זו הרי היא כשאר מלוות, שאין הבכור נוטל בהן פי שנים,

או שמא, שאני מלוה זו, דניחא לבכור לשעבד נכסיו לגמרי לאביו, על מנת שהאב יחשב כמוחזק, ויטול הוא פי שנים.

הלכך, ממון המוטל בספק הוא, וחולקים. וכתבו התוספות, שאין זה מדין "ממון

"נכסי לסבתא ובתרה לירתה" כלומר, ליורשי הסבתא. ועיין בריטב"א.

38. אבל בשבח נוטל, כיון שהנכסים נמצאים מיד ברשותו, שהרי אין שם יורש אחר אלא הוא. נמצא שנכסיו הם שהשביחו.

מה שאין כן בכור, שאינו נוטל מהשבח שהשביחו הנכסים קודם חלוקה, כיון שהנכסים עדיין לא נכנסו לרשותו. רשב"ם.